

Limes – 2019

*A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve*

*Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II*

*Scientific Bulletin
of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ

LIMES

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

2019
Том VI

Берегове–Ужгород
2019

Науковий вісник «LIMES» засновано у 2014 році та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ. У науковому віснику публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ, а також дослідження українських та іноземних учених угорською, українською та англійською мовами. Цей том «LIMES» об'єднує праці з економіки, математики, інформатики, хімії, географії та суспільствознавства.

**Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20762-10562Р від 08.05.2014 р.**

*Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ
(протокол № 7 від 20.12.2019 р.)*

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Льдіко Орос, кандидат педагогічних наук (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ)

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР:

Мелінда Орбан та Олександр Добош (Видавничий відділ, ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ)
Вікторія Семйон, кандидат економічних наук та Габор Патакі (кафедра обліку і аудиту, ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Адальберт Бовді, доктор фізико-математичних наук, професор
(кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ)
Адальберт Рац, доктор філософії з природничих наук, спеціальність «науки про землю: петрологія»
(кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ)
Бейла Надь, кандидат біологічних наук, доцент (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ)
Віра Протопопова, доктор біологічних наук, професор (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ)
Золтан-Шандор Варга, доктор біологічних наук, професор-емерит
(кафедра еволюційної зоології та біології людини, Дебреценський університет)
Йосип Молнар, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ)
Лорант-Денеш Давід, габілітований доктор у галузі «регіональні науки», професор
(Інститут економіки та розвитку регіонів, Університет ім. Святого Іштвана)
Маргарета Кейс, кандидат історичних наук (кафедра філології, ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ)
Марія Ген, кандидат біологічних наук, габілітований доктор у галузі «науки про довкілля»
(кафедра ботаніки, Університет ім. Святого Іштвана)
Олександр Бергхауер, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ)
Роберт Бачо, доктор економічних наук (кафедра обліку і аудиту, ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ)
Юрій Жигуц, доктор технічних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ)

ВІДПОВІДАЛЬНИ ЗА ВИПУСК:

Василь Брензович, кандидат історичних наук (Благодійний фонд за ЗУІ)

ТЕХНІЧНЕ РЕДАГУВАННЯ: Олександр Добош

ВЕРСТКА: Вікторія Товтін

КОРЕКТУРА: Льдіко Гріца-Варцаба, Томаш Врabelь, Олександр Кордонець

ОБКЛАДИНКА: Ласло Веждел

УДК: Бібліотечно-інформаційний центр «Опаці Черє Янош» при ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Друк наукового вісника здійснено за підтримки уряду Угорщини:

Засновник: Благодійний фонд Закарпатського угорського педагогічного інституту (від 2016 року Благодійний фонд Закарпатський угорський інститут)

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ (Адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Веб-сторінка: www.kmf.uz.ua Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua Тел.: (00 380-3141) 4-28-29) та ТОВ «РІК-У» (Адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88000. Електронна пошта: print@rik.com.ua)

Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

LIMES

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

2019
VI. évfolyam

Beregszász–Ungvár
2019

A „LIMES” című tudományos évkönyv 2014-ben alapított és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsának határozata alapján jelenik meg. A tudományos évkönyv a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárainak, hallgatóinak munkáit, valamint ukrainai és külföldi tudósok magyar, ukrán és angol nyelvű tanulmányait adja közre. A „LIMES” jelen kötet a közgazdaság-, matematika-, informatikai, kémiai, föld- és társadalomtudomány különböző területeit öleli fel.

Nyomatott tömeg-tájékoztatói eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20762-10562P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2014.05.08-án.

*Kiadásra javasolta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2019.12.20., 7. számú jegyzőkönyv).*

FŐSZERKESZTŐ:

dr. Orosz Ildikó, PhD (Pedagógia és Pszichológia Tanszék, II. RF KMF)

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Dobos Sándor és Orbán Melinda (Kiadói Részleg, II. RF KMF)
Szemjon Viktória, a közgazdaság-tudományok kandidátusa és Pataki Gábor (Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RF KMF)

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

dr. Bacsó Róbert, a közgazdaság-tudományok doktora (Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RF KMF)
dr. Berghauer Sándor, PhD (Földtudományi és Turizmus Tanszék, II. RF KMF)
prof. dr. Bódi Béla, a fizika- és matematika tudományok doktora (Matematikai és Informatika Tanszék, II. RF KMF)
prof. dr. habil. Dávid Lóránt Dénes (Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet, Szent István Egyetem)
dr. habil. Höhn Mária, a biológiai tudományok kandidátusa (Növénytan Tanszék, Szent István Egyetem)
dr. Kész Margit, PhD (Filológia Tanszék, Magyar Tanszéki Csoport, II. RF KMF)
dr. Molnár József, PhD (Földtudományi és Turizmus Tanszék, II. RF KMF)
dr. Nagy Béla, a biológiai tudományok kandidátusa (Biológia és Kémia Tanszék, II. RF KMF)
prof. dr. Protopopova Vira, a biológiai tudományok doktora (Biológia és Kémia Tanszék, II. RF KMF)
dr. Rác Béla, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF)
prof. dr. Varga Zoltán Sándor, a biológiai tudományok doktora, professor emeritus
(Evolúciós Állattani és Humánbiológiai Tanszék, Debreceni Egyetem)
prof. dr. Zsiguc György, a műszaki tudományok doktora (Matematikai és Informatika Tanszék, II. RF KMF)

A KIADÁSÉRT FELEL:

dr. Brenzovics László, PhD (Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Jótékonyági Alapítvány)

Műszaki szerkesztés: Dobos Sándor

Tördelés: Tótin Viktória

Korrektúra: Grica-Varcaba Ildikó, Vrabely Tamás, Kordonec Olekszandr

Borítóterv: Vezsdel László

ETO-besorolás: a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos évkönyv megjelenését Magyarország kormánya támogatta:

Alapító: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola Jótékonyági Alapítványa (2016-tól Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Jótékonyági Alapítvány)

Kiadó: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Cím: 90202 Beregszász, Kossuth tér 6. Honlap: www.kmf.uz.ua E-mail: foiskola@kmf.uz.ua Tel.: (00 380-3141) 4-28-29) és a „RIK-U” Kft. (Cím: 88000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua)

Nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.

© A szerzők, 2019

© A szerkesztők, 2019

ISSN 2411-4081

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE OF HIGHER EDUCATION

LIMES

Scientific Bulletin
of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

2019
Volume VI

Berehove–Uzhhorod
2019

The scientific bulletin “LIMES” was established in 2014 and is published according to the resolution of the Academic Council of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education. The scientific bulletin publishes in Hungarian, Ukrainian and English languages students' and teachers' academic studies of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, and researchers' academic articles from Ukraine and abroad. The given volume of “LIMES” contains academic studies and articles in Economics, Mathematics, Computer Science, Chemistry, Earth and Social Sciences.

**Certificate of State Registration of Printed Mass Media, Series KB, No. 20762-10562P,
Issued by the State Registration Service of Ukraine on the 8th of May, 2014**

*Recommended to publication by the Academic Council of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian
Hungarian College of Higher Education, record No. 7 of December 20, 2019*

EDITOR-IN-CHIEF:

Ildikó Orosz, PhD (Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian College)

MANAGING EDITOR:

Melinda Orbán and Sándor Dobos (Publishing Department, Transcarpathian Hungarian College)
Viktória Szemjon, C.Sc. in Economics and Gábor Pataki (Department of Accounting and Auditing, Transcarpathian Hungarian College)

EDITORIAL BOARD:

Béla Bódi, D.Sc. in Physics and Mathematics, professor
(Department of Mathematics and Computer Science, Transcarpathian Hungarian College)
Béla Nagy, C.Sc. in Biology (Department of Biology and Chemistry, Transcarpathian Hungarian College)
Béla Rácz, PhD (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College)
József Molnár, PhD (Department of Geography and Tourism, Transcarpathian Hungarian College)
Lóránt Dénes Dávid, PhD, habilitation, professor
(Institute of Regional Economics and Rural Development, Szent István University)
Margit Kész, PhD (Department of Philology, Hungarian Departmental Group, Transcarpathian Hungarian College)
Mária Höhn, C.Sc. in Biology, habilitation (Department of Botany, Szent István University)
Róbert Bacsó, D.Sc. in Economics (Department of Accounting and Auditing, Transcarpathian Hungarian College)
Sándor Berghauer, PhD (Department of Geography and Tourism, Transcarpathian Hungarian College)
Vira Protopopova, D.Sc. in Biology, professor
(Department of Biology and Chemistry, Transcarpathian Hungarian College)
Yurij Zhiguts, D.Sc. in Technical Sciences, professor
(Department of Mathematics and Computer Science, Transcarpathian Hungarian College)
Zoltán Sándor Varga, D.Sc. in Biology, professor emeritus
(Department of Evolutionary Zoology and Human Biology, University of Debrecen)
RESPONSIBLE FOR PUBLISHING:
László Brenzovics, PhD (Charitable Foundation of Transcarpathian Hungarian College)

Technical editing: Sándor Dobos

Page proof: Viktória Tótin

Proof-reading: Ildikó Grica-Varcaba, Oleksandr Kordonec, Tamás Vrábely

Cover design: László Vezsdel

Universal Decimal Classification (UDC): The Apáczai Csere János Library of Transcarpathian Hungarian College

Authors are responsible for the content of academic studies and articles.

The publication of the scientific bulletin is sponsored by the government of Hungary:

Founder: Charitable Foundation of Transcarpathian Hungarian Pedagogical College (after 2016 Charitable Foundation “In support of the Transcarpathian Hungarian College”)

Publishing: Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Address: Kossuth square 6, 90202 Berehove, Ukraine. Website: www.kmf.uz.ua E-mail: foiskola@kmf.uz.ua Tel.: (00 380-3141) 4-28-29) and “RIK-U” LLC (Address: Gagarin Street 36, 88000 Uzhhorod, Ukraine. E-mail: print@rik.com.ua)

Printing: “RIK-U” LLC

© The Authors, 2019

© The Editors, 2019

ЗМІСТ–TARTALOM–CONTENT

Дністрянський Мирослав: <i>Регіональний розвиток сучасної України: нові виклики і пріоритети</i>	11
	
SOLYMOS KAROLINA – CSOMA ZOLTÁN: <i>A Kárpátaljai-alföld talajai felvehető cink tartalmának meghatározása és az ellátottság megítélése nemzetközi összehasonlításban</i>	17
	
BARANYI, ARANKA – CSERNÁK, JÓZSEF – TÓTH, ESZTER: <i>Results of the Survey on Studying Finance Basics</i>	27
	
SÁNDOR ISTVÁN: <i>Innovatív technológiák alkalmazása a szövegelemzésben</i>	39
ROMÁN ERIKA – KUCSINKA KATALIN: <i>Nem csak versenyre</i>	47
	
AGG, ZOLTÁN: <i>How „wised up” are we in matters of climate change?</i>	53
BARABÁSNÉ KÁRPÁTI DÓRA: <i>Kompetenciák szerepe, mérési lehetőségek az oktatásban és a munkaerőpiacon</i>	61
BARANYI ARANKA – JURKÓ GYULA: <i>A magyarországi kis- és középvállalkozások idegen forrásból történő finanszírozási gyakorlata</i>	69
BELOVECZ MÁRIA – HALMOSI TÍMEA – IPACSNÉ GEDEI BEÁTA – VAJNA ISTVÁNNÉ TANGL ANITA: <i>Bankértékelés CAMELS-módszerrel</i>	83
BENCSIK ANDREA – MACHOVÁ RENÁTA – ZSIGMOND TIBOR: <i>Interim menedzsment, mint a tudásátadás eszköze</i>	95
BUDAI ELEONÓRA: <i>A számviteli rendszer az elmúlt 50 év tükrében</i>	105
CSÁKI-DARABOS RITA: <i>Teljesítménymérés lehetőségei az e-kereskedelemben</i>	117
DENICH ERVIN: <i>A hagyományos kockázatkezeléstől a vállalati kockázatkezelésig</i>	129
EGRI IMRE: <i>A tőzsde lehetőségei és hatása a gazdasági fejlődésre (néhány gondolat a 4.0 perspektívájában)</i>	141
FÁSI CSABA: <i>Hogyan teljesít Magyarország a digitalizáció terén? Elemzés a rangsorok és a stratégia szemüvegén keresztül</i>	153
FEHÉR HELGA – MOLNÁRNÉ BARNA KATALIN: <i>Útban az ügyfélközpontú adóhatóság felé</i>	163

FEJES NORBERT: <i>Kárpátalja gazdasági helyzetének és külgazdasági tevékenységének értékelése a XXI. században</i>	177
GYURCSIK, PETRONELLA – TÓTH, RÓBERT: <i>Impact of the financial strategy and the capital structure on the financial performance and competitiveness of SMEs</i>	203
HEGEDŰS, MIHÁLY – NEDELKA, ERZSÉBET: <i>The impact of digitalization and Industry 4.0 on the audit</i>	211
KEREZSI DÓRA – ERDEY LÁSZLÓ – DÉKÁN TAMÁSNÉ ORBÁN ILDIKÓ: <i>A kiegészítő melléklet eredménykimutatáshoz kapcsolódó részének elemzése magyarországi sportvállalkozások körében</i>	221
KISS ÁGOTA – DÉKÁN TAMÁSNÉ ORBÁN ILDIKÓ: <i>A szabályozott ingatlanbefektetési társasági státusz IFRS szerinti értékelési és adózási előírásainak szabályozása Magyarországon</i>	231
KÓMÍVES PÉTER MIKLÓS: <i>A felsőoktatás nemzetköziesedésének két dimenziója</i>	239
KOZMA, DOROTTYA EDINA: <i>Strategies for Sustainable Development - Exploring the similarities and differences between the European Union and the Visegrad Four</i>	249
LAKATOS VILMOS: <i>Controlling a vállalkozások döntéshozatali folyamataiban – elemzés vállalati esetek alapján</i>	263
MALATYINSZKI, SZILÁRD: <i>The effect and development of dual higher education in disadvantaged areas</i>	273
MOLNÁRNÉ BARNA KATALIN – FEHÉR HELGA: <i>A társasági adó és a gazdasági versenyképesség területi összefüggései</i>	279
NAGY ADRIÁN SZILÁRD – TÓTH SZABOLCS: <i>Helyi közösségi közlekedési szövetségek és szolgáltatói modellek Európában</i>	291
NAGY, ZSUZSANNA: <i>The effect of agricultural subsidies on efficiency and productivity of farms: a literature review</i>	299
ÖLVEDI TÍMEA – MIKLÓS GÁBOR: <i>Az európai egységes valuta bevezetése Romániában és Magyarországon</i>	307
PATAKI GÁBOR: <i>Vállalkozói karaktervizsgálat Kárpátalja határ menti térségében</i>	321
PATYI BALÁZS – PATAKI LÁSZLÓ – ILLÉS BÁLINT CSABA: <i>A pénzügyi diagnosztika jelentősége az újonnan alapított vállalkozások életében</i>	331
TÖKÉS TIBOR – MÁRKUS ÁDÁM – GÁLL JÓZSEF MIHÁLY – ERDEY LÁSZLÓ: <i>A 2016-os regionális reform Franciaországban</i>	339
TÖZSÉR ANETT: <i>A székelyföldi és a felvidéki turisztikai szervezeti rendszer vizsgálata</i>	347
VAJNA ISTVÁNNÉ TANGL ANITA – HALMOSI TÍMEA – SUHAJDA ÁDÁM – VAJNA ISTVÁN – BELOVECZ MÁRIA: <i>A számvitel múltja és jövője</i>	359
VARGA JÓZSEF – CSEH BALÁZS: <i>A negyedik ipari forradalom várható hatásai a felszabaduló emberi munkaerőre</i>	371
Когут Юлія – Ковач-Румп Генетта: <i>Міжбюджетні відносини Державного та місцевих бюджетів України</i>	381
Лалакулич Марія: <i>Фінансове забезпечення вищої освіти в умовах активізації міграційних процесів</i>	389
Семанюк Віта: <i>Філософські, соціологічні та психологічні проблеми обліку</i>	397
ESEMÉNYNAPTÁR	409

A TÁRSASÁGI ADÓ ÉS A GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉG TERÜLETI ÖSSZEFÜGGÉSEI

MOLNÁRNÉ BARNA KATALIN¹ – FEHÉR HELGA²

¹PhD, egyetemi docens, Pannon Egyetem, Gazdaságtudományi Kar,
Gazdálkodási Intézet, Számvitel és Controlling Intézeti Tanszék
e-mail: barna.katalin@gtk.uni-pannon.hu

²PhD, egyetemi adjunktus, Pannon Egyetem, Gazdaságtudományi Kar,
Gazdálkodási Intézet, Számvitel és Controlling Intézeti Tanszék
e-mail: feher.helga@gtk.uni-pannon.hu

A területi versenyképességet befolyásoló tényezőket évek óta sok szerző vizsgálja. A kutatások eredményei több fontos faktort is meghatároznak különböző szempontok szerint. Az elemzések közös vetülete az, hogy a helyi vállalkozásoknak kiemelkedő szerepük van. A hatás mértéke egyértelműen függ attól, hogy a vállalkozások mennyire nyereségesek. A nyereséesség az adózott eredményen és a társasági adó nagyságán keresztül is mérhetővé válik az egyes területi szinteken.

Kulcsszavak: gazdasági versenyképesség, bruttó hozzáadott érték, társasági adó

ABSTRACT

Factors of territorial competitiveness have been examined by many authors for years. The results of research define several important factors according to different aspects. The common aspects of analysis are that the local business have a prominent role. The extent of the impact clearly depends on how profitable companies are. Profitability can also be measured through profit tax and the amount of corporate tax at each territorial level.

Keywords: economic competitiveness, gross value added, corporate tax

BEVEZETÉS

A különböző területi egységek versenyképessége és annak mérése a XX. század utolsó évtizedeiben került előtérbe, amit a világgazdaságban, pontosabban a kontinensek és az országok közötti kapcsolatokban bekövetkezett jelentős mértékű mennyiségi változások okoztak. Ez a folyamat a globalizáció, amely egyebek között globális versenyt jelent, s a versenyképesség az ebben való sikeres részvétel írja le az egyes országok, régiók esetén.

Az utóbbi évtizedben a versenyképességi szemlélet különösen az Európai Unióban terjedt el. A Közösség regionális politikája a harmonikus és kiegyensúlyozott területi fejlő-

dést tűzi ki célul, és a kohézió leghatékonyabb eszközének a régiók versenyképességének javítását tartja. Az Európai Uniót létrehozó 1992. évi maastrichti szerződés óta a versenyképesség kulcsfogalommá vált. A globalizáció felerősödésével a verseny korábbi feltételei megváltoztak, és a versenyképesség meghatározását illetően is több elmélet született.

A VERSENYKÉPESSÉG FOGALMA

Az elmúlt évtizedekben a versenyképesség központi fogalommá vált a területi kutatásokban, bár rendkívül nehezen adható rá pontos definíció. A versenyképesség lényegében egyfajta pozíciószerezést takar, jövedelmezőség és piaci részesedés növekedést, valamint

üzleti versenyben való sikerességet takar. A rendkívül eltérő piacok miatt a versenyképesség egyes faktorai lehetnek a meghatározóak (Horváth 2001).

Az egységes fogalom meghatározásával kapcsolatban több szakmai vita is lezajlott, végül az OECD-fórum három szempontra (gyakorlatias, tőkefejlesztési és környezeti) támaszkodva alkotta meg a versenyképesség általános fogalmát:

„A vállalatok, iparágak, régiók, nemzetek és nemzetek feletti régiók képessége relatíve magas tényezőjövedelem és relatíve magas foglalkoztatottsági szint létrehozására egy fenntartható bázison, miközben a nemzetközi versenynek tartósan ki vannak téve” (OECD 1997).

A versenyképesség ezen fogalma nem csak vállalatokra és régiókra, hanem nemzetek feletti régiókra is kiterjeszhető. A versenyképesség két közgazdasági fogalmat hangsúlyoz: a foglalkoztatottsági és a jövedelmi szinteket. Ez alapján az a területi egység mondható versenyképesnek, amely magas foglalkoztatottsági és jövedelmi szinttel rendelkezik.

Gazdaságpolitikai értelemben versenyképesség alatt egyre inkább egyes vállalatok, ipari/ágazatok versenyképességét értik és többféle megközelítési módot használnak.

Az egyik elméleti megközelítési mód a keresleti és kínálati oldal versenyképességének vizsgálatára irányul. Az elmélet szerint a keresleti (piaci) oldalon a hasonló és magas fejlettségű gazdaságok közötti kereskedelem kibontakozásának van nagy jelentősége, míg a kínálati (termelési) oldalon a nyereség illetve a piaci részesedés növelését segítő minél alacsonyabb fajlagos költségek állnak (Török 1996). A másik elmélet a versenyképesség statikus és dinamikus megközelítéséből, pontosabban a nemzetek, ágazatok és vállalatok abszolút, illetve komparatív előnyeiből indul ki. Cockburn és szerzőtársai (1998) statikus elmélete szerint egy nemzet, egy ágazat vagy egy vál-

lalat addig fogja növelni termelését és eladását, amíg az jövedelmező a számára. Sachwald (1991) a versenyképesség dinamikus felfogását vallja, ami alatt valamely termék minél nagyobb piaci részesedésének megszerzésére és megőrzésére való képességet érti.

Az ágazatok versenyképességének összehasonlításában az árak is fontos szerepet játszanak. Heinrich és szerzőtársai (1999) az átlagköltségek és az árbevételek összehasonlításával elemezték a mezőgazdaság versenyképességét. A nemzetközi versenyképesség mérésére Tsakok (1990) a DRC (Domestic Resource Cost, hazai erőforrásköltség hányados) mutatószámot alkalmazta, amely a hazai termék előállításához szükséges elsődleges erőforrások (föld, tőke, munkaerő) felhasználásának költségeit az általuk létrehozott hozzáadott érték nagyságához viszonyítja. A DRC mutató a hazai agrár közgazdasági kutatásokban is bevezetésre került (Borszéki et al. 1986).

Közgazdasági értelemben a versenyképesség a globális verseny feltételei között fenntartható endogén gazdasági növekedést és annak meghatározó tényezőit jelenti (Dunford et al. 2001). E szerint a gazdasági szereplők közötti verseny három altípusa figyelhető meg:

- A munkavállalók versenye, amely a munkahelyekért zajlik a munkaerőpiacon.
- A vállalatok közötti verseny, az erőforrásokért, a piaci részesedésért és a profitért zajlik.
- A területi egységek versenye alatt a városok, régiók és országok közötti verseny értendő, amelynek célja a lakosság jólétének az életszínvonalának emelése (Siebert 2000).

A fentiek alapján azt mondhatjuk, hogy a versenyképesség legfontosabb három elemének a piaci versenyben történő helytállást, valamint a relatíve magas jövedelmi és foglalkoztatottsági szint létrehozására való képességet célszerű

tekinteni, mégpedig olyan körülmények között, amikor a versenyképesség hordozói (vállalatok, iparágak, régiók, nemzetek, nemzetek feletti régiók) a nemzetközi (globális) versenynek vannak kitéve. A versenyképesség tehát azt tükrözi, hogy egy adott ország mennyire képes a világpiacon is helytálló termékek termelésére az ország lakói jólétének növelése mellett.

A TERÜLETI VERSENYKÉPESSÉG ÉS MÉRÉSE

Annak ellenére, hogy a harmonikus és kiegyensúlyozott területi fejlődést célzó regionális politika az Európai Unióban többször is megreformálásra került, a Közösség az 1990-es évek elejétől a régiók versenyképességének javítását tartja a kohézió leghatékonyabb eszközének. A regionális versenyképesség fogalmának tisztázása során eltérő vélemények ütköztek. Közel húsz éven keresztül – az 1980-as évek elejétől az 1990-es évek végéig – arról folyt a vita, hogy az országok, illetve a régiók esetén beszélhetünk-e egyáltalán területi versenyről, és ha igen, akkor az milyen közgazdasági kategóriákkal írható le (Süli-Zakar 2003).

A versenyképesség EU-n belüli értelmezésével kapcsolatban döntő jelentőségű és napjainkig érezhető hatást gyakorol a növekedés, a foglalkoztatottság és a versenyképesség alapkérdéseit áttekintő és a 21. sz. kihívásait rendszerező 1993. évi Delors-jelentés (Fehér Könyv). A jelentés leszögezi, hogy egy régió vagy ország akkor lesz tartósan versenyképes, ha magas gazdasági növekedés mellett elegendő munkahelyet tud biztosítani (CEC 1993).

Ez pedig akkor érhető el, ha a gazdaság és a hatóságok elsősorban a tudásbázisú gazdasághoz kapcsolódó versenyelőnyöket hasznosítják, elősegítik az európai vállalatok globális versenyben történő helytállását, előmozdítják az egyes iparágak fenntartható fejlődését és csökkentik a keresletre való reagálási idő kérését.

A regionális versenyképesség tulajdonképpen tehát a nemzeti szintű versenyképességi fogalom regionális dimenzióban való értelmezése. Az EU-ban a struktúrapolitika és a régiók közötti konvergencia legfontosabb eszköze, ami lehetővé teszi a gazdasági és társadalmi kohézió erősítését. A regionális versenyképesség a régióknak az a képessége, ami lehetővé teszi a magas és növekvő életszínvonal, valamint a magas és növekvő foglalkoztatási és jövedelmi szint biztosítását, miközben a régió képes helytállni a régiók közötti és a világpiacon versenyben. A régió versenyképességének legfontosabb összetevőit a gazdasági növekedés, az infrastruktúra és a humán erőforrások fejlettsége, az erős tőkevonzó képesség, a kutatás és fejlesztés magas színvonala, a kkv-k növekvő szerepe, a munkahelyteremtés intenzitása, a domináns iparágak fejlesztéséhez szükséges személyi és tárgyi erőforrások megléte, valamint a tudás és az innovációs képesség folyamatos növekedése jelenti.

Az Európai Unió az egy lakosra jutó GDP-vel méri a régiókban keletkező jövedelmek nagyságát, és ezen keresztül fejezi ki a régiók versenyképességét is. A Lengyel-féle egységes fogalomban meghatározott két fő kategória (jövedelem, foglalkoztatottság) között kimutatható egy olyan kapcsolat, amely alapján az egy főre jutó GDP az alábbi három részre bontható fel (triadikus felbontás) (Lengyel 2003):

$$\frac{GDP}{lakónéesség} = \frac{GDP}{foglalkoztatottak} \cdot \frac{foglalkoztatottak}{munkaképes korúak} \cdot \frac{munkaképes korúak}{lakónéesség}$$

Az egy főre jutó GDP a leginkább elfogadott és a leggyakrabban alkalmazott fejlettséget leíró mutató, amely indokoltá teszi az alábbi kutatásban történő alkalmazását is. A mutatószám jelentőségét bizonyítja az is, hogy az Európai Unió regionális politikája az egyes tagállamok fejlettségéhez igazodik. A fejlettségi szintet pedig a GDP alapján határozza meg az új kohéziós politika (1. táblázat).

1. táblázat. A régiók fejlettségi szintjének besorolása a GDP %-ában, 2014 és 2020 között

Régiók fejlettsége	GDP mértéke
kevésbé fejlett régiók	<EU átlag 75%-a
átmeneti régiók	EU átlag 75–90%-a
fejlettebb régiók	>EU átlag 90%-a

Forrás: *Regional Policy 2014*

A regionális versenyképesség módszere gyakorlatilag bármely NUTS szintű területi egységek között mérhető. A továbbiakban a szerzők a területi versenyképesség mérőszámának az egy főre jutó GDP-t tekintik.¹¹

A TÁRSASÁGI ADÓ, MINT A VERSENYKÉPESSÉG EGYIK FAKTORA

Korábban említésre került, hogy a gazdasági versenyképesség mérésének egyik alapja a vállalatok versenyképességének a meghatározása. Tény, hogy sok meghatározó faktor között az egyik legfontosabb mérőszáma a vállalkozások sikerességének az adózott eredmény, hiszen mértékéből a vállalkozás jövedelmi helyzetére következtethetünk. Értelemszerűen nagyobb adózási eredmény, nagyobb adófizetési kötelezettséget is generál. A központi költségvetés 399500 millió forint bevételt tervez a társasági adó befizetések eredményeképpen 2019-re, amely összeg 8%-kal magasabb a 2018. évi előirányzatnál. Az emelkedést a prognosztizált gazdasági növekedés és az egységes, 9%-os adókulcs bevezetése magyarázza (www.parlament.hu). Mindez azt jelenti, hogy a társasági adó a fő adónemek közé tartozik (általános forgalmi adó, jövedéki adó, személyi jövedelemadó, társasági adó) (Pénzügyminisztérium 2010). Annak ellenére, hogy a társasági adó az állami költségvetésbe kerül be, mégis közvetett módon – a vállalkozás jövedelmezőségén keresztül – hatással van a vállalkozások befek-

tetési és beruházási, fejlesztési és innovációs folyamataira. Ezek a döntések pedig a vállalkozások telephely szerinti területi egységének fejlődésére is hatással vannak. Ez az elméleti megközelítés hatására fogalmazódott meg a szerzőkben az a kutatási kérdés, miszerint a társasági adó befolyásolja e megyei szinten a területi versenyképességet.

Az Állami Számvevőszéki kutatások a versenyképesség javításának legfontosabb tényezőit öt csoportra osztják:

- államháztartás helyzete,
- adózás,
- oktatás,
- kutatásfejlesztés,
- politikai-kormányzati tevékenység (Vörös 2011).

A 2017-ben bevezetésre kerülő 9%-os mértékű egységes társasági adó mérték a belső kereslet, a foglalkoztatottság és az export növekedéséhez is hozzájárult. Emellett a beáramló külföldi működő tőke nagysága is kiemelkedő volt 2017-ben (100 Mrd Ft). Mindennek eredményeképpen az államnak 625 Mrd bevétele származott a társasági adóból, 2017-ben (Állami Számvevőszék 2018).

Fentiekből következik, hogy a társasági adó nagysága hatással van az ország gazdasági versenyképességére, közvetett módon, de hatással van a területi versenyképességre és egyben a vállalatok versenyképességére is. Kérdés azonban az, hogy a társasági adó közvetett hatása a területi versenyképességre hogyan mutatkozik meg országon belül, regionális, illetve megyei szinten is. Másrészt pedig az is érdekes felvetés, hogy a társasági adó, mint mutatószám valóban alkalmas-e arra, hogy egyben a vállalkozások területi versenyképességét is mérje. A kérdés megválaszolásához az ezer főre jutó GDP és a társasági adó volumene közötti összefüggés vizsgálatát hívták a szerzők segítségül. Ezt megelőzően azonban az ezer főre jutó GDP és a társasági adó hazai

¹ NUTS (Nomenclature des Unités Statistique): A Területi-Statistikai Osztályozási Rendszert 1988 óta alkalmazza az EU, a támogatási térségek lehatárolására. A NUTS egy ötszintű hierarchikus osztályozás, három regionális – NUTS1, NUTS2, NUTS3 – és két lokális LOCAL1, LOCAL2 szinttel (Sarudi 2003.).

tendenciái kerülnek elemzésre 2001 és 2017 évekre vonatkozóan. Az elemzésekhez a szerzők az alábbi statisztikai módszereket alkalmazták:

- **Átlagos változási ütem:** az időben változó jelenségeket mértani (geometriai átlag) segítségével is jellemezhetjük (Molnár 2007).
- **Idősorelemzés:** egy jelenség időben történő előrehaladásának elemzésére szolgál. Segítségével feltárhatók az idősorra jellemző tendenciák illetve azok hiánya (Molnár 2015).
- **Rangkorreláció:** a rangkorreláció módszerével, rangsorba állított adatok között esetlegesen fennálló összefüggés meglétét, szorosságának mértékét és annak irányát vizsgálhatjuk a Spearman-féle rangkorrelációs együttható alapján. (Molnár 2007).
- **Korreláció-analízis:** mennyiségi ismérvek közötti összefüggés elemzésére alkalmas módszer, amely a Pearson-féle korrelációs együttható alapján segíti a vizsgált jelenségek közötti kapcsolatok megértését (Molnár 2015).
- **Regresszió-analízis:** a jelenségek közötti szignifikáns összefüggés meglétén és annak szorosságának jellemzésén túl, a törvényszerűségek feltárására szolgál, két- és többváltozós egyenes- és görbe vonalú függvények illesztése alapján (Molnár 2015).

TERÜLETI KÜLÖNBΣÉGEK AZ EGY FŐRE JUTÓ GDP ALAPJÁN

Az Európai Unió térségeit már a kezdetektől fogva nagy területi különbségek jellemzik. Nem véletlen, hogy az Unió gazdaságpolitikájának egyik meghatározó eleme a régiók fejlettségbeli különbségeinek kiegyenlítése, illetve azok csökkentése az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Római Szerződés óta

(1957). Ahogy az Európai Unió többi térségében, úgy hazánkban is történelmi múltja van a területi differenciáknak. Ezeknek a kezelése az adott területi egységek gazdasági és társadalmi potenciáljához hivatott alkalmazkodni, azonban az 1970-es évek centralizációs politikájának következtében a területi egyenlőtlenségek felerősödtek és a rendszerváltás idejére már igen látványossá váltak (Horváth 2005; Enyedi 1996). A hazai területpolitika a válságkezelés irányába fordult, amely azonban nem járt sikerrel, mert megfelelő koncepció és intézményrendszer nélkül csak az ország keleti részeire koncentrált. A kedvezőtlen területi folyamatok és az EU-hoz való csatlakozás előkészítése életre hívták a területfejlesztésről és rendezésről szól 1996. évi XXI. törvényt, amely már meghatározta a területfejlesztés feladatait, a szükséges intézmény- és eszközrendszert. Ettől kezdve beszélhetünk arról, hogy a magyar területpolitika az Európai Unió jogrendszerének megfelelő jogi háttérrel rendelkezik (VÁTI 2002). A területfejlesztés stratégiai célja közé tartozott a területi egyenlőtlenségek mérséklése, valamint a Budapest központúság oldása. A folyamat ezt követően sem állt meg, a törvény 1999. évi módosításával megerősödött a regionális szint (Rechnitzer 2000). A törvény további két változtatást (2004-ben és 2011-ben) követően legutóbb 2013-ban került módosításra a területi önkormányzatok szerepének, és a területi tervezés integráló tevékenységének erősítése céljából (Dániel 2016). Emellett fontos szempont a hazai területfejlesztési célok és az EU-s források felhasználása közötti összhang megteremtése is (2013. évi CCXVI. törvény).

A kérdés az, hogy mennyire sikeres a hazai regionális politika, azaz érezhető-e, mérhető-e a területi differenciák mérséklődése az elmúlt időszakokban. Több szerző is megállapítja, hogy bár hazánk az egy főre jutó GDP tekintetében közelít az Európai Unióhoz, azonban a területi differenciák elmélyültek és jellegzetessé váltak a nyugati és keleti országrészek között. Mindeközben

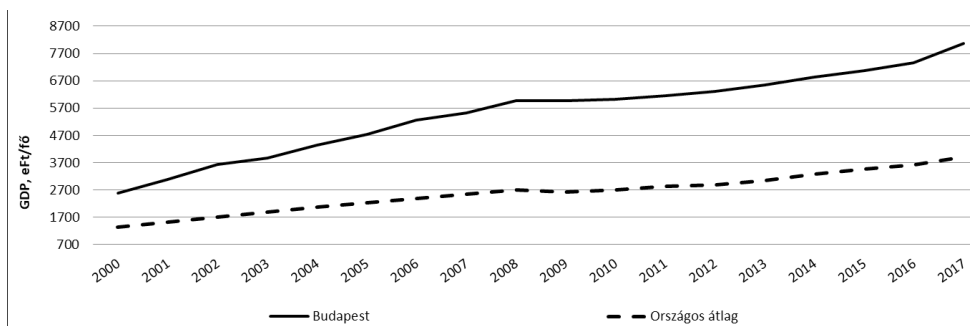
Közép-Magyarország, mint legerősebb régió, centralizáló szerepe állandósult (pl: Lengyel-Rechnitzer 2004, Lukovics 2006; Pitti 2008; Nemes Nagy 2005; Dorgai 2010; MKIK VGI 2014; Rechnitzer 2016). A fenti folyamatok eredményeképpen, Magyarország térszerkezetét napjainkban:

- a főváros vezető szerepe, kiterjedő gazdasági és agglomerációs tere;
- az észak-nyugat és észak-közép-dunántúli térségek erős feldolgozóipara, így nagyobb gazdasági teljesítménye;
- a nagyobb városokra jellemző munkaerő elszívó hatás;
- a vidéki térségek leszakadása különösen ott, ahol a mezőgazdaság népességeltartó szerepe csökkent, valamint
- a hátrányos helyzetű népesség területi koncentrációja jellemzi (B/130058. számú beszámoló).

A megyei szintű elemzések eredményei azt mutatják, hogy Budapestet mint régiót teljesen külön kell kezelni és értékelni. A főváros ugyanis mint területi egység, markánsan kiemelkedik a megyék közül minden lényeges társadalmi-gazdasági mutató tekintetében. A vizsgált időszakban az egy főre jutó GDP adatok alapján a budapesti értékek végig magasban, több mint kétszeresen meghaladták az országos átlagot (1. ábra).

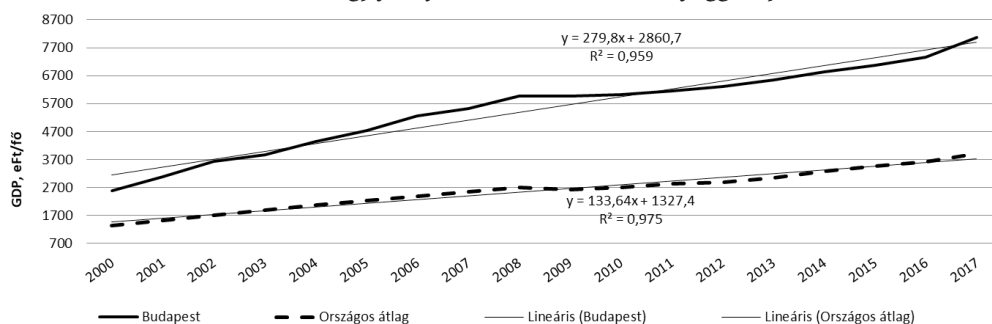
Természetesen a fenti eredmény nem meglepő, hiszen a fővárosban van az ipar és a GDP-t előállító tevékenységek nagy része. A külföldi érdekeltségű vállalatok nagy száma, a legnagyobb országos átlagjövedelem, a legkisebb mértékű munkanélküliség továbbra is erős vonzerőt jelentenek gazdasági és társadalmi téren egyaránt (Péter et al. 2015). Mindezt tetézi, hogy a fővárosban realizálódik az országban zajló kutatás-fejlesztési ráfordítások közel kétharmada. A fentiek azt mutatják, hogy a **főváros koncentrálo szerepe nem oldódott**. A vonaldiagramokra illesztett függvények β_1 paraméterei szintén Budapest központi szerepét támasztják alá. Az országos átlag és Budapest idősorára illesztett függvények közül a hatványfüggvény relatív illesztési hibája volt a legkisebb a vizsgált időszakban ($VSe_{\text{országos átlag}} = 4,55\%$; $VSe_{\text{Budapest}} = 3,23\%$). Amiatt, hogy a hatványfüggvény β_1 paraméterének értelmezése szakmai szempontból nehézkes, ezért a második legjobban illeszkedő függvény került értelmezésre. Az illesztett lineáris trendfüggvények illesztési hibái a hatványfüggvényhez képest magasabbak, de értékük így is jóval a megengedett 10–15%-os határon belül van ($VSe_{\text{országos átlag}} = 4,70\%$; $VSe_{\text{Budapest}} = 6,53\%$). Ez alapján elmondható, hogy míg országos szinten a GDP egy főre jutó értéke évente, átlagosan 134 eFt-tal növekszik, a főváros esetén ugyanez a növekedés 280 eFt (2. ábra).

1. ábra. Az egy főre jutó GDP alakulása Magyarországon és Budapesten 2000–2017 között

Forrás: KSH, Stadat táblák 2019 alapján a szerzők saját szerkesztése

2. ábra. Az egy főre jutó GDP lineáris trendfüggvényei

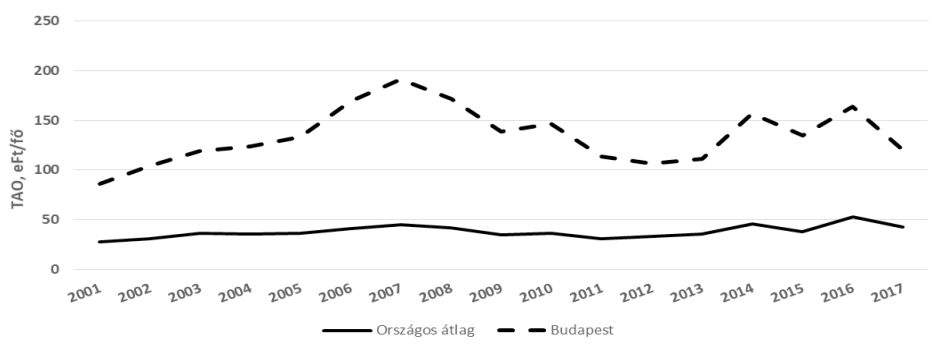
Forrás: KSH, Stadat táblák 2019 alapján a szerzők saját szerkesztése

A megyék közötti fejlettségbeli különbségek igen nagyok az egy főre jutó GDP tekintetében a teljes időszak alatt. Ha Budapest center szerepét nem vesszük figyelembe, akkor is igen nagy eltérést tapasztalhatunk Győr-Moson-Sopron és a sereghajtó Szabolcs-Szatmár-Bereg megye között. A vizsgált időszak első és utolsó évét összevetve, az országos átlaghoz viszonyított fejlettségi sorrendek nem sokat változtak. Az egy főre jutó GDP átlagos változási üteme ugyanakkor viszonylag kis tartományban mozog az egyes megyék esetén (104,6–108,5%). A legerőteljesebb növekedési ütem Komárom-Esztergom megyét jellemzi, míg a rangsor végén Nógrád megye áll. Országos szinten átlagosan évi átlagos 8%-os növekedésről beszélhetünk. Az országos átlagot Borsod-Abaúj-Zemplén, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, valamint Bács-Kiskun megye előzi meg.

TERÜLETI KÜLÖNBSÉGEK A TÁRSASÁGI ADÓ ALAPJÁN

A társasági adó esetén hasonló tendenciák tapasztalhatók, mint az egy főre jutó bruttó hazai termék esetén. Természetesen Budapest kimagasló értékeket képvisel, az ezer főre jutó társasági adó volumene a vizsgált teljes időszak alatt az országos átlag felett marad (3. ábra).

3. ábra. Az egy főre jutó társasági adó alakulása Magyarországon és Budapesten 2000–2017 között

Forrás: TEIR, 2019 alapján a szerzők saját szerkesztése

A 2. ábrán látható, hogy Budapest adatsorát hektikuság jellemzi. Az adatsorban 6 év esetén is tapasztalható csökkenés, amelynek terjedelme 1% és 21% között mozog. A legnagyobb mértékű csökkenés (-21%) 2017-ben tapasztalható, amely egyértelműen jelzi a társasági adókulcs 2017-ben bevezetett egységes 9%-ra történő csökkenés hatását. A trendfüggvény illesztésekor ugyanez a

jelenség tapasztalható. Az illesztett függvények szignifikancia szintje (F szignifikanciája), meghaladja a még elfogadható 5%-os szintet (hatványkitevős függvény: 6,64%; exponenciális függvény: 31,86%; lineáris függvény: 41,38), így azokat értelmezni szakmai szempontból nem érdemes.

Az országos átlag időbeli változása kiegyenlítettebbnek tűnik, mert az adatok kisebb terjedelmet vesznek fel, azonban a negatív irányú változások nagyobb ívet írnak le (-10–26%). A legnagyobb csökkenés az országos adatsor esetén is a 2017-es évre jellemző. A hektikusság kisebb mértékének eredményeképpen 5%-nál kisebb hibájú függvények illeszthetők az adatsorra, amelyek relatív illesztési hibái rendre: $VSe_{\text{hatványkitevős}} = 14,53\%$; $VSe_{\text{lineáris}} = 14,78\%$; $VSe_{\text{exponenciális}} = 14,80\%$. Bár a hatványkitevős függvény az, amely a legjobban illeszkedik az adatsorra, a β_1 paraméter szakmailag könnyebb értelmezhetősége miatt a lineáris trendfüggvény kerül értelmezésre úgy, ahogy az egy főre jutó GDP esetén is történt. A lineáris trendfüggvény értelmében évente átlagosan 66,7 Ft-tal nő (minimum 7,61 és maximum 125,76 Ft-tal) a társasági adó volumene megyei szinten (4. ábra).

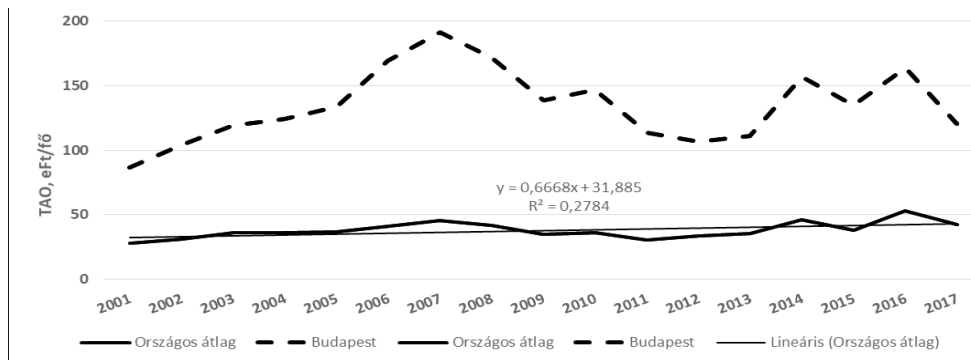
A megyei szintű átlagos változási ütemeket jellemezve megállapíthatjuk, hogy 2001 és 2017 között Nógrád és Veszprém megye kivételével évente átlagosan növekedés tapasztalható (2. táblázat).

2. táblázat. Az egy főre jutó társasági adó átlagos változási üteme Magyarország megyéiben 2001 és 2017 között, %

Megye	Átlagos változási ütem, %
Borsod-Abaúj-Zemplén	107,97
Somogy	106,80
Fejér	105,93
Komárom-Esztergom	104,74
Bács-Kiskun	104,44
Jász-Nagykun-Szolnok	104,04
Győr-Moson-Sopron	103,52
Tolna	103,37
Békés	103,03
Szabolcs-Szatmár-Bereg	102,67
Baranya	102,38
Budapest	102,11
Zala	101,81
Hajdú-Bihar	101,74
Csongrád	101,36
Heves	100,78
Pest	100,57
Vas	100,30
Veszprém	99,97
Nógrád	97,11

Forrás: TEIR, 2019 alapján a szerzők saját számítása

4. ábra. Az egy főre jutó társasági adó alakulása Magyarországon és Budapesten 2000–2017 között

Forrás: TEIR, 2019 alapján a szerzők saját szerkesztése

A vizsgált időszak első és utolsó évét összevetve a megyék rangsorban történő elmozdulását vehetjük össze. Míg Budapest, Győr-Moson-Sopron és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye nem változtatott helyzetén, addig Bács-Kiskun, Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Fejér, Jász-Nagykun-Szolnok, Komárom-Esztergom, Szolnok és Somogy megye kisebb-nagyobb mértékben javított helyzetén. A többi megye a rangsorban hátrébb került. A legszembetűnőbb pozitív változás a már korábban is említésre került Borsod-Abaúj-Zemplén megye esetén tapasztalható, amely 12 helyet javított, az egy főre jutó társasági adó nagysága alapján.

A GDP ÉS A TÁRSASÁGI ADÓ ÖSSZEFÜGGÉSÉNEK VIZSGÁLATA MEGYEI SZINTEN

A GDP és a társasági adó esetében is szóba került a megyei rangsorok változása 2001 és 2017 tekintetében. A rangsorok közötti összefüggés jelenléte és erőssége utalhat a társasági adó volumenének a versenyképességben betöltött fontos szerepére. Érdekes, hogy míg 2001-ben a rangsorok között szignifikáns összefüggés nem mutatható ki, addig 2017-ben ugyanezen összefüggés szignifikáns, és szorosnak tekinthető (Molnár 2015). Ez arra utal, hogy a megyékben működő vállalkozás nyereséges működése nemcsak az állami költségvetést, de a helyi, megyei szintű gazdaságot is erősíti (3. táblázat).

A rangsorok azonban csak rangsorszámokat tartalmaznak, így mélyebb következtetéseket magasabb mérési szintű adatok elemzésével kaphatunk. A korrelációanalízis során a megyékben keletkező bruttó hazai terméket kerül összevetésre a megyékben működő vállalkozások által „termelt” társasági adó kötelezettséggel. Ahogy korábban már említésre került a társasági adó a központi költségvetés egyik legfontosabb eleme, tehát közvetlenül nem marad a megyéknél gazdaságfejlesztés céljából. Ez azt jelenti, hogy a társasági adó közvetett hatása mutatható ki a megyékben termelő GDP-ben. A korrelációanalízis esetén a szerzők abból indultak ki, hogy magasabb társasági adó volumen, jövedelmezőbb gazdasági szervezetektől származik. A nyereségesen működő vállalkozások beruházási, fejlesztési, innovációs kedve pedig nagyobb, ami az adott térség fejlettségét növeli, versenyképességét pedig erősíti. A korrelációs együtthatók a teljes időszakban 0,89 és 0,93 közötti szignifikáns értéket ($p < 5\%$) vettek fel, jelezve ezzel azt, hogy a társasági adó volumenének jelentős szerepe van a helyi gazdaság fejlesztésében.

Korábban említésre került, hogy a társasági adó hatása valószínűleg a beruházásokon, fejlesztéseken, innováción keresztül gyűrűzik be a lokális versenyképésébe. A szerzők erre vonatkozóan is végeztek korrelációs vizs-

3. táblázat. Az egy főre jutó GDP (ezer Ft/fő) és az egy főre jutó társasági adó (ezer Ft/fő) megyei rangsorai közötti összefüggés 2001-ben és 2017-ben

			GDP 2001	TAO 2001
Spearman's rho	GDP_2001	Correlation Coefficient	1,000	,119
		Sig. (2-tailed)	.	,618
	N	20	20	
	TAO_2001	Correlation Coefficient	,119	1,000
		Sig. (2-tailed)	,618	.
	N	20	20	
			GDP 2017	TAO 2017
Spearman's rho	GDP_2017	Correlation Coefficient	1,000	,844**
		Sig. (2-tailed)	.	,000
	N	20	20	
	TAO_2017	Correlation Coefficient	,844**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,000	.
	N	20	20	

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Forrás: TEIR, 2019 alapján a szerzők saját számítása

gálatokat. Az adatbázist a KSH Stadat táblázatai adták, amelyek 2008-tól vonatkozóan tartalmazták a megyékre vonatkozó beruházások összértékét. A Pearson-féle korrelációs együtthatók a 2013-as, a 2014-es és a 2015-ös években nem voltak szignifikánsak, azonban a többi vizsgálati évben közepesen szoros illetve szoros kapcsolatot mutattak (4. táblázat).

4. táblázat. Az egy főre jutó társasági adó (ezer Ft/fő) és egy főre jutó beruházás (ezer Ft/fő) közötti kapcsolat szignifikáns korrelációs együtthatói ($p < 5\%$)

Év	Pearson-féle korrelációs együttható értéke
2008	0,64
2009	0,69
2010	0,71
2011	0,48
2012	0,48
2013	-
2014	-
2015	-
2016	0,63
2017	0,61

Forrás: TEIR, 2019 alapján a szerzők saját számítása

KÖVETKEZTETÉSEK

Területi különbségek nemcsak az egy főre jutó bruttó hazai termék, hanem az egy főre jutó társasági adó esetén is tapasztalhatók. Ezek az eltérések bár nem esnek egybe a két mutatószám esetén, de több esetben is hasonlóságot mutatnak. Ebből kifolyólag merülhetett fel az a hipotézis, miszerint a társasági adó nagysága a bruttó hazai termék alakulását is befolyásolja annak ellenére, hogy a társasági adó nem marad helyben a megyékben.

A GDP és a társasági adó rangsorok korrelációs együtthatói, valamint a GDP és a társasági adó közötti összefüggések korrelációs együtthatói alapján az a következtetés von-

ható le, hogy a társasági adó volumene közvetett módon, de befolyásolja a versenyképességet leginkább kifejező mutatószám, a bruttó hazai termék értékét. A beruházások összértékét is bekapcsolva a vizsgálatokba, egyértelműen látszik, hogy a társasági adó volumene összefüggésben van a beruházások értékével. A beruházások értéke a GDP számítási módszeréből következően pedig egyértelműen növeli a bruttó hazai terméket. Ezek alapján úgy tűnik, hogy a társasági adó volumene alkalmas lehet a vállalatok versenyképességének mérésére. Az elemzésekből az is kitűnik, hogy 2017-ben jelentős hatást gyakorolt a társasági adó mértékének csökkenése.

ÖSSZEFOGLALÁS

A területi versenyképesség mérése napjainkban fénykorát éli. Több kutatás mérte fel azt, hogy mely faktorok azok, amelyek befolyásolják egy-egy területi egység pozícióját. Egy területi egység fejlődésében a helyi vállalkozásoknak kiemelkedő szerepe van. Az, hogy a vállalkozások milyen mértékben tudnak hozzájárulni a helyi gazdaság előrehaladásához, nagymértékben függ a vállalkozás nyereségességétől. A nyereségesség hatása mérhető közvetlenül az adózott eredmény nagyságán keresztül, illetve a társasági adó volumenének közvetett hatásán keresztül is.

A szerzők további kutatásainak tárgyát képezi az, hogy a társasági adó egységnyi növekedése milyen szintű beruházás növekedést okoz. Emellett az is fontos kérdés, hogy mely szektorba történő befektetések azok, amelyek a növekedést leginkább generálják. További elemzésre szorul, hogy a tapasztalt visszaesés milyen időtávon lesz jellemző hazánkra. A hosszabb távú elemzésekkel pedig az is meghatározhatóvá válik, hogy a társasági adó valóban alkalmas-e arra, hogy a vállalkozások versenyképességét mérje.

IRODALOMJEGYZÉK

1. 2013. évi CCXVI. törvény: 2013. évi CCXVI. törvény a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény módosításáról. *Magyar Közlöny*, 208. sz. 84575–84583.
2. Állami Számvevőszék (2018): *Elemzés a 2017. évi költségvetési folyamatok makrogazdasági összefüggéseiről a zárszámadás ellenőrzése kapcsán*. Forrás: https://www.asz.hu/storage/files/files/Publikaciok/Elemzesek_tanulmányok/2018/kfmz_20180905.pdf?ctid=1237 (Letöltve: 2019.02.25.)
3. BORSZÉKI É. – MÉSZÁROS S. – VARGA GY. (1986): *Élelmiszer-gazdaságunk versenyképessége. Agrártermelésünk a világgiazi árak tükrében*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
4. CEC (1993): *White paper on Growth, Competitiveness, and Employment: The challenges and ways forward into the 21st century*. European Commission, Luxembourg
5. COCKBURN, J. – SIGGEL, E. – COULIBALY, M. – VÉZINA, S. (1998): *Measuring Competitiveness and its Sources: The Case of Mail's Manufacturing Sector*. African Economic Policy Research Report, Washington
6. DÁNIEL Z. A. (2016): Az Unió vissza nem térítendő források hatása a gazdaságilag hátrányos régiók vállalkozásainak konvergenciájára. *Comitatus: önkormányzati szemle*, vol. 26. no. 221. pp. 21–32.
7. DORGAI L. (2010): *Vidék- és területfejlesztés 2*. Nyugat-magyarországi Egyetem. Forrás: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0027_VTEF2/ch01s02.html (Letöltve: 2019.02.25.)
8. DUNFORD, M. – LOURI, H. – ROSENSTOCK, M. (2001): Competition, Competitiveness, and Enterprises' Policies. In: Hall, R. – Smith, A. – Tsoukalis, L. (eds.): *Competitiveness and Cohesion in EU Policies*. Oxford University Press, Oxford, pp. 109–146.
9. ENYEDI GY. (1996): *Regionális folyamatok Magyarországon az átmenet időszakában*. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest
10. HEINRICH I. – KOVÁCS G. – UDOVECZ G. (1999): Zur Schätzung der Wettbewerbskraft ausgewählter Produktionszweige in der ungarischen Landwirtschaft. *Agrarwirtschaft*, 47, Heft 8/9, 313.
11. HORVÁTH GY. (2001): A magyar régiók és települések versenyképessége az európai gazdasági térben. *Tér és Társadalom*, 15. évf. 2. sz. 203–231.
12. HORVÁTH GY. (2005): *Az uniós tag Magyarország új kohéziós politikájának alapkérdései*. TAS Kft., Budapest, 408–416.
13. KSH Statad táblák (2019): <http://www.ksh.hu/stadat> (Letöltve: 2019.02.25.)
14. LENGYEL I. – RECHNITZER J. (2004): *Regionális gazdaságtan*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs
15. LENGYEL I. (2003): *Verseny és területi fejlődés*. JATEPress, Szeged
16. LUKOVICS, M. (2006): A magyar megyék és a főváros versenyképességének empirikus vizsgálata. *Területi Statisztika*, 9. évf. 2. sz. 148–166.
17. MKIK GVI (2014): *MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet Fejlődő és leszakadó járáások. Magyarország társadalmi-gazdasági profilja 2014/6*. Forrás: http://old.gvi.hu/data/papers/regio_2013_elemzes_140804.pdf (Letöltve: 2019.02.25.)
18. MOLNÁR T. (2007): *Egyszerűen statisztika*. Perfekt Kiadó, Budapest
19. MOLNÁR T. (2015): *Empirikus területi kutatások*. Akadémiai Kiadó, Budapest
20. NEMES-NAGY J. (2005): Regionális elemzési módszerek. *Regionális Tudományi Tanulmányok 11*, Budapest, 284.
21. OECD (1997): Regional Competitiveness and Skills. Source: https://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/regional-competitiveness-and-skills_9789264162013-en (Download: 2019.02.25.)
22. Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer: <https://www.teir.hu/> (Letöltve: 2019.02.25.)
23. Parlament. hu (2019): *XLII. A költségvetés közvetlen bevételei és kiadásai*. Forrás: <https://www.parlament.hu/irom41/00503/adatok/fejezetek/42.pdf> (Letöltve: 2019.02.25.)
24. Pénzügyminisztérium (2010): *Adókalauz*. Forrás: <https://nav.gov.hu/data/cms113333/adokalauz.pdf> (Letöltve: 2019.02.25.)
25. PÉTER, E. – NÉMETH, K. – MOLNÁR, T. – MOLNÁRNÉ BARNA, K. (2015): Challenges and their possible solutions in the everchanging Lake Balaton Region. *DEUROPE: Central European Journal of Tourism and Regional Development*, vol. 7. no. 3. pp. 50–65.
26. PITTI, Z. (2008): Gazdasági folyamatok nagyban és kicsiben. In: Gazsó F. – Laki L. – Pitti Z. (szerk.): *Társadalmi zárványok*. MTA Politika Tudományok Intézete, Budapest, 33–80.

27. RECHNITZER J. (2000): Területi politika a csatlakozás előtt. In: Farkas B. – Lengyel I. (szerk.): *Versenyképesség-regionális versenyképesség*. JATEPress, Szeged, 13–24.
28. RECHNITZER J. (2016): A jövő terei, a tér jövője. *Magyar Tudomány*, 177. évf. 8. sz. 922–936. Forrás: <http://www.matud.iif.hu/2016/08/05.htm> (Letöltve: 2019.02.25.)
29. Regional Policy (2014): European Union, Luxembourg. Source: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/information/cohesion-policy-achievement-and-future-investment/factsheet/luxembourg_en.pdf (Download: 2019.02.25.)
30. SACHWALD F. (1991): „*La compétitive européenne: nations et entreprises*”, in *Rapport RAMSES*. Dunod, Paris
31. SARUDI Cs. (2003): *Térség és vidékfejlesztés*. Agroinform Kiadó, Budapest
32. SIEBERT, H. (2000): The paradigm of locational competition. *Discussion paper*, No. 367, University of Kiel
33. SÜLI-ZAKAR I. (szerk., 2003): *A terület- és településfejlesztés alapjai*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs
34. SZALÓ P. (szerk., 2002): *Területfejlesztés Magyarországon. A területfejlesztés feladatai a XXI. század első éveiben*. Váti Kht., Budapest
35. TÖRÖK Á. (1996): *A versenyképesség-elemzés egyes módszertani kérdései*. Versenyben a világgal, Műhelytanulmányok 8. Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Budapest
36. TSAKOK, I. (1990): *Agricultural Price Policy: A Practitioner's Guide to Partial Equilibrium Analysis*. Cornell University Press, Ithaca, New York
37. VARGA M. (2016): *B/13058. számú beszámoló az ország területi folyamatainak 2009–2014 közötti alakulásáról és a területfejlesztési politika, a területrendezési tervek érvényesítésének hatásairól, a területfejlesztést szolgáló pénzeszközök felhasználásáról, valamint a nemzetközi és határ menti területfejlesztési és területrendezési tevékenységről*. Forrás: <https://regionálispolitika.kormany.hu/download/3/65/c1000/B13058.pdf> (Letöltve: 2019.02.25.)
38. VÖRÖS GY. (2011): *Az adók versenyképességre gyakorolt hatása az Európai Unióban*. Kézirat. Gazdálkodás- és szervezéstudományi szakdolgozat. Szent István Egyetem Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola, Gödöllő

Л 67 LIMES. Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II. 2019/Том VI. Редакційна колегія: Ільдико Орос (головний редактор), Вікторія Семйон, Габор Патакі, Мелінда Орбан та Олександр Добош (відповідальний редактор) [та ін.] – Берегове–Ужгород: ЗУІ ім. Ф.Ракоці II – ТОВ «РІК-У», 2019. – 420 с. (угорською, українською та англійською мовами)

ISSN 2411-4081

Науковий вісник «LIMES» засновано у 2014 році та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II. У науковому віснику публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II, а також дослідження українських та іноземних учених угорською, українською та англійською мовами. Цей том «LIMES» об'єднує праці з економіки, математики, інформатики, хімії, географії та суспільствознавства.

УДК 001.89(058)

Наукове періодичне видання

LIMES

Науковий вісник

Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II

2019 р.

Том VI

**Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20762-10562Р від 08.05.2014 р.**

*Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II
(протокол № 7 від 20.12.2019 р.)*

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Льдіко Орос, кандидат педагогічних наук (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф. Ракоці II)

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР:

Мелінда Орбан та Олександр Добош (Видавничий відділ, ЗУІ ім. Ф. Ракоці II)
Вікторія Семйон, кандидат економічних наук та Габор Патакі (кафедра обліку і аудиту, ЗУІ ім. Ф. Ракоці II)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Адальберт Бовді, доктор фізико-математичних наук, професор
(кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф. Ракоці II)
Адальберт Рац, доктор філософії з природничих наук, спеціальність «науки про землю: петрологія»
(кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф. Ракоці II)

Бейла Надь, кандидат біологічних наук, доцент (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф. Ракоці II)
Віра Протопопова, доктор біологічних наук, професор (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф. Ракоці II)

Золтан-Шандор Варга, доктор біологічних наук, професор-емерит
(кафедра еволюційної зоології та біології людини, Дебреценський університет)

Йосип Молнар, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф. Ракоці II)

Лорант-Денеш Давід, габілітований доктор у галузі «регіональні науки», професор
(Інститут економіки та розвитку регіонів, Університет ім. Святого Іштвана)

Маргарета Кейс, кандидат історичних наук (кафедра філології, ЗУІ ім. Ф. Ракоці II)

Марія Ген, кандидат біологічних наук, габілітований доктор у галузі «науки про довкілля»
(кафедра ботаніки, Університет ім. Святого Іштвана)

Олександр Бергхауер, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф. Ракоці II)

Роберт Бачо, доктор економічних наук (кафедра обліку і аудиту, ЗУІ ім. Ф. Ракоці II)

Юрій Жигуц, доктор технічних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф. Ракоці II)

ВІДПОВІДАЛЬНИ ЗА ВИПУСК:

Василь Брензович, кандидат історичних наук (Благодійний фонд за ЗУІ)

ТЕХНІЧНЕ РЕДАГУВАННЯ: Олександр Добош

ВЕРСТКА: Вікторія Товтін

КОРЕКТУРА: Льдіко Гріца-Варцаба, Томаш Врabelь, Олександр Кордонєць

ОБКЛАДИНКА: Ласло Веждед

УДК: Бібліотечно-інформаційний центр «Опаці Черє Янош» при ЗУІ ім. Ф. Ракоці II

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Друк наукового вісника здійснено за підтримки уряду Угорщини.

Засновник: Благодійний фонд Закарпатського угорського педагогічного інституту (від 2016 року Благодійний фонд За Закарпатський угорський інститут)

Видавництво: Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90 202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua) *Статут «Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II» (Затверджено протоколом загальних зборів Благодійного фонду За ЗУІ, протокол №1 від 09.12.2019р., прийнято Загальними зборами ЗУІ ім. Ф.Ракоці II, протокол №2 від 11.11.2019р., зареєстровано Центром надання адміністративних послуг Берегівської міської ради, 12.12.2019р.)* та **ТОВ «РІК-У»** (адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua) *Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

Шрифти «Times New Roman» та «Minion pro».

Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Ум. друк. арк. 48,8. Формат 60x84/8.

Замовл. № 313. Тираж 300.